

Alexandru Molcosean*

COMUNA AGRICOLĂ: UN FIASCO AL POLITICII AGRARIENE DIN RASSM (1925 – 1930)

In the content of the article are exposed multiple pressing issues that have persisted within the MSSAR agricultural work collectives. The chronological period of the study is between 1925 and 1930. In this segment of the time, are preset numerous attempts by the soviet authorities and comrades for the cultivation of common land. The documentary basis of the research is represented by archival documents and materials published in the time press. The reports drawn up following the inspection of the labor collectives proves by their content, the practical inefficiency of the collectivization of the agricultural sector.

Keywords: MSSAR, labor collective, defective management, agrarian utopias, social experiment, leninist failure.

Introducere

Formarea în anul 1924 a „Piemontului” sovietic¹ la est de Nistru a marcat demararea unui amplu proiect de reorganizare a sectorului agricol constituit după șablonul socialist care prevedea lichidarea treptată a gospodăriei individuale. În instanță finală, statul devenea cel care deținea toate pârghiile necesare pentru a gestiona întregul sector de producție. La nivel teoretic, ambițiosul plan leninist de transformare a agriculturii amintea de un crochiu cu linii bine definite. În procesul de realizare a schiței s-a ținut cont de trăsăturile principale ale economiei socialiste, detaliile minore, în schimb (este vorba de resursele umane), au fost ignorate. Drept consecință, constituirea primelor forme de cooperare în domeniul agricol - comunele, și-au dovedit ineficiența practică în primii ani de funcționare deoarece, țărani nu erau interesați să-și pună brațele de muncă în slujba statului.

* **Alexandru Molcosean**, doctorand, Școala Doctorală Științe Umanistice, USM.
<https://doi.org/10.58187/rim.131-132.12>

¹ În lucrarea *Istoria Basarabiei*, apărută la București în 1992 la editura Victor Frunză, istoricul Alexandru Boldur menționa la p. 515 că în urma eșecului de la Viena (1924), sovieticii au decis să organizeze „un *Piemont* sovietic pentru Basarabia, o iridentă basarabească, un punct de atracție, pe partea stângă a Nistrului”, denumită Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM).

În acest studiu autorul urmărește să trateze o parte din problemele cauzate de factorul uman în interiorul colectivelor agricole de muncă, fomite în perioada anilor 1925 – 1930 în RASSM. Valorificarea documentelor de arhivă și a materialelor depistate în presa timpului oferă posibilitatea creionării unui cadru general al „zigzagurilor și impasurilor în realizarea experimentului de edificare a socialismului”² în stânga Nistrului.

Abordări precedente ale subiectului

În procesul de studiere a istoriografiei au fost identificate două linii distinctiv referitoare la interpretarea esenței constituirii și existenței colectivelor agricole de muncă în RASSM. În primul caz, se distinge aspectul propagandistic al publicațiilor care au urmărit să cultive accepțiunea generală pe marginea cooperării agriculturii. A doua direcție de abordare se detașează total de opiniile autorilor sovietici, reconstituind o altă fațetă (cea reală) a colectivelor agricole.

Din categoria publicațiilor care poartă un pronunțat caracter propagandistic și abordează printre primele subiectul comunelor agricole putem enumera: *Comuna „Maiak”* (1929)³; *Бессарабская коммуна* (1930)⁴; *Сільгосп коммуна Котовців* (1931)⁵; *Повість о Бессарабській коммуні* (1934)⁶; *История РСС Молдовенешть, вол. II* (1970)⁷; *История РСС Молдовенешть* (1984)⁸.

² Idee preluată de autor de la N. Movileanu, *Formarea R.A.S.S.M. Zigzaguri și impasuri în realizarea experimentului de edificare a socialismului*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, Chișinău, 1993, nr. 1, p. 61.

³ S.A. Păscari, *Comuna „Maiak”*, Balta, Editura de Stat a Moldovei, 1929, p. 69.

⁴ А. Демкин, *Бессарабская коммуна*, Москва, Издательство „Крестинская газета”, 1930, с. 80; Tematica comunei „Basarabia” întemeiată la inițiativa lui Grigori Kotovskii în anul 1924 a fost abordată într-o altă publicație; a se vedea în acest sens С. Мокрицкий, *Бессарабская коммуна. Воспоминания котовца-коммунара*. Кишинев, Государственное издательство Молдавии, 1956, с. 88. În 1960 această lucrare a fost tradusă de V. Barda în limba „moldovenească”: С. Мокрицкий, *Коммуна Бессарабия. Дин аминтириле унуї фост комунард*, Кишинэу Едитура де стат Картя Молдовеняскэ, 1960. Un pasaj interesant depistat în lucrarea, *Коммуна Бессарабия. Дин аминтириле унуї фост комунард*, vizează diferite zvonuri pe care le lansau presupușii chiaburi (culaci), pentru a crea o imagine negativă colectivului. O astfel de psălmuire atrăgea atenția că „în comună și nevestele sunt comune” (p. 28). Întâmplarea face ca la data de 17 martie 1925, în timpul unui control efectuat în gospodăria colectivă „Comuna din Paris” din satul Cosî, raionul Bîrzula, s-a depistat că „unii membri ai comunei erau bolnavi de scabie, tuberculoză și boli venerice”, a se consulta în acest sens А. Мемеї, *Тероarea комунистă в R.A.S.S.M.(1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947). Мăртурii документаре*, Chișinău, Editura Serebia, 2012, p. 168.

⁵ Ф. Рабічев, *Сільгосп коммуна Котовців*, Архива Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova (în continuare AOSPRM), Fond nr. 49 (Comitetul Regional Moldovenesc al PC (b) al Ucrainei) inv.1, dosar 2000, f. 30.

⁶ В.Г. Шмерлинг, *Повість о Бессарабській коммуні*. (<http://vlshmerling.narod.ru/besscom/index.htm>; accesat la 28 iunie 2022). Această lucrare nu a văzut sub lumina tiparului, deoarece câțiva membri fondatori ai comunei (care erau personaje principale în lucrarea lui Schmerling) au fost condamnați ulterior, publicația fiind compromisă.

⁷ *История РСС Молдовенешть, вол. II*, Кишинэу, Едитура Картя Молдовой, 1970, п. 161.

⁸ *История РСС Молдовенешть*, Кишинэу, Едитура Штиинца, 1984, п.320.

În cea de-a doua categorie se include și studiul voluminos al lui Alexei Memei, din 2012, bazat pe un număr impresionant de documente de arhivă⁹. Autorul a prezentat, în linii generale unele aspecte de organizare internă a comunelor agricole. Presentul articol își propune să completeze unele goluri pe marginea activității defectuoase a primelor colective agricole din RASSM.

Recent, în 2021, Leonid Mosionjnic a elaborat un studiu complex în care explică esența comunei „Basarabia” a lui G. I. Kotovski ca *experiment utopic*.¹⁰ Autorul conchide că una din problemele majore care a afectat bunul mers al comunei agricole a fost factorul uman. Noii membri veniți în colectiv nu au fost priviți cu ochi buni de cei vechi. Probleme stringente au apărut atunci când ambele categorii de lucrători, „vechi” și „noi”, au fost remunerați proporțional, primii nefiind de acord cu faptul că cei fără experiență câștigau la fel ca veteranii comunei.

Concluzionăm că propaganda comunistă a urmărit ca prin intermediul publicațiilor de popularizare să prezinte într-o lumină favorabilă colectivele de muncă, urmărindu-se atragerea benevolă (în prima fază) a țăranilor la noul mod de producere.

1925 – un tablou general al colectivelor de muncă

La 1 ianuarie 1925 pe întreg teritoriul RASSM existau 4 comune agricole. Prezentăm mai jos câteva date elocvente care vin să întregască cadrul deplin al caracteristicii colectivelor de muncă în 1925¹¹:

Tablelul nr. 1 privind descrierea colectivelor de muncă din RASSM în 1925¹²

Clasificator	Comune
Numărul unităților	4
Exprimat în procente (%)	2.9%
Suprafața de pământ prelucrată (desetine) ¹³	720
Exprimat în procente (%)	5%
Numărul de guri ¹⁴ existente în colectiv	425
Numărul persoanelor apte de muncă (active)	215

⁹ A. Memei, *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M.(1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947)*. Mărturii documentare, Chișinău, Editura Serebia, 2012, p. 168.

¹⁰ Л.А. Мосионджник, Память о великой попытке: Бессарабская коммуна Г.И. Котовского как утопический эксперимент, в „Историческая экспертиза” Санкт-Петербург – Москва, 2021, №4 (29), с. 28-49.

¹¹ Pe margina statisticii cu privire la numărul colectivelor de muncă din RASSM în 1925, în lucrarea, *История РСС Молдовенешть, вол. II*, Кишинэу, Едитура Картя Молдовой, 1970, п. 161 se atestă cu totul alte date „124 colhozuri, inclusiv 119 arteluri, 3 comune și 2 întovărășiri pentru lucrarea în comun al pământului”.

¹² AOSPRM, Fond 49, inv. 1, dosar 235, ff. 1-4.

¹³ 1 desetină (des.) este egală cu 1,09 ha.

¹⁴ În colectivele agricole numărul total de persoane (apte și inapte de lucru) se calcula în funcție de numărul de guri (sau mănători). În documentele de arhivă se atestă frecvent utilizarea termenului rus *едоки*.

Repartizarea fondului funciar	
Repartizarea medie a suprafeței pământului (des.)	155
Repartizarea pământului pentru o gură (des.)	1.7
Repartizarea pământului pentru un lucrător activ (des.)	3.3
Pământ dat în arendă (des.)	-
Pământ luat în arendă (des.)	25
Numărul colectivelor în care s-a finisat repartizarea pământului	3
Numărul colectivelor în care nu s-a finisat repartizarea pământului	1
Suprafața ocupată de livezi	Până la 12 des.
Suprafața ocupată de vii	Până la 10 des.
Asigurarea colectivelor cu animale de tracțiune¹⁵	
Cai	24
Boi	20
Asigurarea colectivelor cu animale de producție	
Vaci	24
Oi	140
Porci	-
Tineret animalier	-
Asigurarea colectivelor cu inventar agricol	
Semănători	12
Secerători	8
Pluguri	32
Căruțe	16
Tractoare	1
Situația colectivelor agricole pe domeniul social	
Persoane alfabetizate	200
Persoane scăpate de prejudecăți religioase	Până la 90%

Completând informațiile prezentate în tabel, menționăm că repartizarea timpului de muncă în sezonul de iarnă era de 5 ore zilnic pentru o persoană, vara – 15 ore și 7 ore – toamna. În cele 4 comune funcționau 4 școli. Fiecare colectiv era asigurat cu câte o cantină și sală de mese. La fel, existau 4 biblioteci, toate comunele participau în activități publice și editau niște ziare locale. Toate colectivele agricole primeau ajutor de la secția agronomică. 16

Asigurarea cu material logistic, suport științific oferit de specialiști în domeniul agriculturii, crearea facilităților de organizare a vieții sociale, investirea în potențialul tehnologic etc. au constituit doar câteva direcții prin intermediul cărora țăraniile urmau să fie atrași în cadrul acestor comunități de muncă.

¹⁵ În perioada semănatului, în comună, 7 animale de tracțiune prelucrau în medie 100 desetine.

¹⁶ A se vedea, de exemplu, A. Molcosean, *Activitatea Secției Țărănești în RASSM (1924-1925)*, În: *Studia Universitatis Moldaviae. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe Umanistice”*, Chișinău, 2021, nr. 10 (150), p.23-31.

Comuna agricolă – „un imperativ al timpului”

În vederea colectivizării totale a sectorului agrar și trecerea la o nouă treaptă a bazei economice socialiste – industrializarea, geneza planului bolșevic a vizat constituirea în faza inițială a colectivelor agricole de dimensiuni mici. Cea mai simplă formă de asociere social-economică s-a dovedit a fi comuna. Aceasta reprezenta „una dintre formele de producție cooperatistă în care erau colectivizate toate mijloacele de producție: clădiri, inventar agricol, animale, pământ și distribuția veniturilor se făcea în mod egal”.¹⁷

În ianuarie 1925, un grup de inițiativă a înaintat un demers cu privire la organizarea comunelor agricole. Reproducem conținutul acestui document: „În efortul de a ridica agricultura maselor țărănești și a standardelor culturale, grupul de inițiativă dorește să organizeze o comună culturală și agricolă în următoarele scopuri:

1. Constituirea unei agriculturi demonstrative cu tehnică de ultimă generație;
2. Colectivizarea muncii și a vieții;
3. Munca culturală în zonele defavorizate ale satului;

În primul caz merită amintit faptul că în comună există suficiente resurse agrotehnice. A doua sarcină este colectivizarea muncii și a vieții pe baza inventarului de producție și a valorilor comune. Comuna urmărește să educe tânăra generație la cel mai înalt nivel pe cheltuiala proprie. Mai mult, după finalizarea studiilor, tinerii se întorc în calitate de muncitori de înaltă calificare. A treia sarcină a comunei este următoarea: pregătirea anuală a cursurilor agronomice în sezonul de iarnă¹⁸. Beneficiarii acestor cursuri vor fi țărani. În cadrul acestor adunări urmează să fie prezentate rapoarte și demonstrații ale rezultatelor obținute în interiorul comunei pe segmentul agricol și al vieții comunale”.¹⁹

Constatăm că puterea bolșevică a mizat pe factorul propagandistic al comunelor agricole, în vederea „recrutării benevole” a țăranilor pe ogorul statului. Unul din elementele de noutate pentru sate era școlarizarea doritorilor de a obține rezultate în gestionarea propriei gospodării. Cursurile de agricultură aveau rolul să disemineze practici agro-intensive, pentru a spori producția, iar cursanții nu erau altcineva decât „mesagerii” inovațiilor științifice.²⁰

¹⁷ История Курганской области (с древнейших времен до 1991 года): краеведческое пособие для обучающихся, студентов и педагогов / отв.ред. Д. Н. Маслюженко. Курган : Изд-во Курганского гос.ун-та, 2017, с. 181. (<https://drive.google.com/file/d/1XIpRhQwKGs7xNI0AQfB6uqOs981NFidg/view>; accesat la 3 iulie 2022).

¹⁸ În ziarul „Plugarul Roș”, 1926, nr. 107 (141), p. 5, a fost publicat un mic articol „Învățați-vă de la agronomi!”. Conținutul publicației menționează că în perioada 12-28 februarie 1926, 4 țărani din satul Blijnii Hutor (Tiraspol) au frecventat lecții „săteano-gospodărești”, predate de 2 agronomi, un țăran fruntaș și un apicultor.

¹⁹ AOSPRM, Fond 49, inv. 1, dosar 235, f.33.

²⁰ Autorul a prezentat în cadrul Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației” ed. a XI-a organizată la 03.06.2022 de Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul o comunicare care abordează subiectul acestor cursuri: *Despre un curs de instruire agricolă în RASS Moldovenească: 23 ianuarie-5 februarie 1927.*

„Comuna din Paris”

La data de 17 martie 1925, colectivul agricol „Comuna din Paris” din satul Cosî, raionul Bîrzula, a fost supus unei inspecții. Comisia a fost alcătuită din: reprezentatul administrației locale – Timușina, agronomul raionului Bîrzula – Falco, președintele sovietului sătesc al satului Cosî – Buracenco, președintele Comisariatului Norodnic de Agricultură 21 – Zvezdovskoi.

Conform datelor prezente în raportul întocmit pe marginea controlului, comuna (formată în 1921) reunea 24 de familii care numărau 41 persoane. Numărul membrilor apti de muncă - 30, inapti de lucru - 11 (copii). În comună erau 4 foști militari Armatei Roșii și emigranți politici, care participau la activitățile de producere. La studii erau înmatriculate 4 persoane: Teleuță Alexander – la Facultatea Muncitorilor; Teleuță Ignat – la Universitatea din Harkov; Goreaski Afanasii și Botea Onisim – la Facultatea Muncitorilor Agricoli. 3 membri aveau studii medii, primare – 21 și 6 urmau un program educațional la domiciliu. Repartizarea etnică era următoarea: moldoveni – 15; ucraineni – 20; evrei – 1; velicoruși – 4. În comună, 13 membri erau căsătoriți, 8 celibatari și 3 văduve.

Spațiul locativ consta dintr-o singură casă (cu un nivel) împărțită în 9 camere nu prea mari. 22 Încăperile erau aglomerate, iar aerul insuficient. Podeaua din pământ negru era într-o situație antisanoitară. Mâncarea era gătită într-o singură bucătărie în veselă murdară. Sală de mese în comună nu exista, membrii acesteia serveau mâncarea pregătită în camerele lor. Condițiile sanitare și igienice la bucătărie erau insuficiente. Cuptorul pentru copt se afla în bucătărie, unde zilnic se cocea pâine. La momentul inspecției în bucătărie munceau 3 femei și un adolescent. Spălatul albiturilor se făcea separat de către fiecare familie. Ceaunul pentru gătit era utilizat, inclusiv, în procesul fierberii albiturilor. Baia lipsea, la fel și canalizarea. 23 Paturile dispuneau de așternut, lenjeria de pat lipsea. În așternuturi s-au găsit paraziți: păduchi, ploșnițe și purici. În timpul controlului s-a depistat faptul că membrii comunei erau bolnavi de scabie, unul avea tuberculoză, alții sufereau de boli venerice.²⁴

²¹ Ministerul Agriculturii din RASSM, a se vedea în acest sens D. Bulancea, V. Bulba (Spînu), L. Crușu (et al.), coord. Marius Tăriță, *Instituțiile și nomenclatura sovietică și de partid din RASSM și RSSM (1924-1956)*, Chișinău, 2017 p. 123. Comisariatul Norodnic de Agricultură avea o serie de atribuții în vederea gestionării sectorului agricol din RASSM printre care: oferirea suportului logistic agronomilor, extinderea suprafețelor cultivabile și introducerea în circuitul agricol a soiurilor noi, menținerea evidenței funciare, sprijinirea întovăririlor meliorative, constituirea fondului de semințe și asigurarea distribuției acestora etc. Pentru o imagine mai extinsă asupra comisariatelor din RASSM a se consulta și *Darea de seamă stenografică a șezdului al doilea al sfaturilor de deputați, muncitori, țărani și ostași roși din RASSM (9-14 mai)*, Balta, 1926, p. 231-232.

²² O fotografie care redă o astfel de construcție utilizată în calitate de spațiu locativ pentru comunitari a fost publicată în ziarul „Plugarul Roș”, 1930, nr. 65 (528), p. 4.

²³ AOSPRM, Fond 49, inv. 1, dosar 235, f. 27.

²⁴ A se vedea existența unui pasaj la A. Memei, *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M. (1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947)*. Mărturii documentare, Chișinău, Editura Serebia, 2012, p. 168. Pe marginea bolilor venerice au apărut o serie de articole publicate în ziarul *Plugarul Roș*. De

Rezervele de produse alimentare le ajungeau comunarilor pentru o lună (făină și crupe), grăsimi și legume nu aveau. În ultima vreme comuna primea o parte din făină de la moara închiriată și utiliza parțial cerealele gospodăriei. Carnea provenea în urma sacrificării vitelor și porcilor din gospodărie. În comună erau 14 boi, 9 cai, 5 vaci, un taur pentru împerechere, 19 oi (dintre care 15 trebuiau restituite foștilor membri care au plecat din comună), 6 miei, 4 junci de câte doi ani (3 junci trebuiau întoarse foștilor membri), 17 porci (16 trebuiau restituiți), 14 găște, 135 de găini și 2 curcani. Toate viețuitoarele erau sfrijite. Animalele erau slăbite (în special, mulți cai), fiind hrănite cu furaje mărunțite, amestecate cu puțină făină de porumb (până la 6 livre pentru un cal).²⁵

Comuna menținea o dublă contabilitate de tip italian, începând cu 1 ianuarie 1925. Comisiei i-au fost prezentate pentru inspecție registrul principal de evidență al contabilității, jurnalul de memorii, cartea de conturi a inventarului și produselor alimentare din depozit. În registrul de credite au fost trecute diferite credite de la diverse instituții/persoane, toate în același cont. Introducerea conturilor nomenclaturii era înregistrată arbitrar. Registrul de casă a fost completat până la 27 februarie, apoi s-a făcut întrerupere, deși au fost efectuate operații de casă în tot acest timp. Coroborarea²⁶ documentelor de intrare și ieșire a mărfurilor era vagă. Comuna primise împrumuturi de la instituțiile statului și persoane fizice în sumă de 6063 ruble și 80 copeici.

Comisia a constatat lipsa stării de spirit la unii membri ai comunei, proasta administrare și atitudinea nepăsătoare cu privire la datoriile acumulate. Comuna pretindea ajutor de la statul și nu atragea atenția la modul de organizare a gospodăriei.²⁷ În colectiv izbucneau conflicte care ajungeau până la încăierări. Aceste acțiuni se reflectau negativ asupra situației și reputației comunei.²⁸

Concluziile comisiei erau următoarele: îngheșuiala membrilor comunei a condus la apariția unor situații extrem de anormale; managementul defectuos al consiliului de administrație și lipsa de dorință de a fi responsabil pentru roadele muncii a contribuit, de asemenea, la declinul economic al gospodăriei; abaterile cronice de la planul economic a cauzat prăbușirea acestuia. De exemplu, în 1923

exemplu, în numărul 115 (149) din 1926, la pagina 2 se menționa că sifilisul poate fi contactat pe două căi: directă, adică prin intermediul actului sexual și indirectă, "adică când mâncăm dintr-o strachină străină, când dormim într-un pat străin, când ne ștergem cu ștergarul altuia ori fumăm din luleaua altuia și care toate aceste lucruri au fost mai întâi întrebuițate de un om bolnav de sifilis". O altă cale de molipsire o reprezintă (în viziunea autorităților) procesiunea religioasă. În numărul 107 (141) al aceuiași ziar se menționa că sursa bolii o reprezintă actul împărțășaniei. Toți oamenii din sat împărțându-se cu aceeași linguriță, sunt șterși ulterior pe buze de către preot cu aceeași batistă, p.4.

²⁵ 1 livră este egală cu aproximativ 0,453 kg.

²⁶ Ibidem, fila 29.

²⁷ A se vedea existența unui pasaj la A. Memei, *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M.(1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947). Mărturii documentare*, Chișinău, Editura Serebia, 2012, p. 168.

²⁸ AOSPRM, Fond 49, inv. 1, dosar 235, f. 30.

în comună au fost 101 capete animale, peste 2 ani au rămas 29 de capete. Datoria în 1923 era de 2083 de ruble, în 1925 de 8000 ruble. Anexele gospodărești nu erau restaurate, ci mai degrabă degradau. Pământul, sectorul legumicol și creșterea animalelor se aflau în declin.²⁹

„De la întuneric la lumină”

La 10 ianuarie 1926 a fost demarată inspecția în comuna „De la întuneric la lumină”, din raionul Ananiev. 30Comisia a fost constituită din: președintele comitetului raional al PC(b)U – Rusnac H. S., președintele comitetului raional Ananiev – Pogorevici, președintele Comisariatului Norodnic de Agricultură – Benedict N. N., reprezentantul Uniunilor Agricole Moldovenești – Gaidaenco P. D., secretarul Uniunii Comunelor – Malai F. K.

Colectivul a fost constituit la 10 aprilie 1922, fiindu-i acordată denumirea „Reîntoarcerea în rai” (pana la revoluția bolșevică, teritoriul actual al comunei se găsea pe teritoriul mănăstirii „Rai”). Suprafața totală de pământ era de 200 desetine. Comuna avea 7 desetine de livadă și 10 desetine de vii. La 1 ianuarie 1926 în colectiv erau 81 de persoane, dintre care membri activi de lucru: bărbați – 36; femei – 24. După criteriul social, în comună erau 11 țărani, 30 de lucrători sezonieri în agricultură și 5 muncitori. La momentul inspecției comisia a depistat că mulți membri, atât cei veniți, cât și cei de pe loc, încercau în toate modurile posibile să se eschiveze de la munca colectivă în cadrul comunei. Majoritatea erau pasivi și nu manifestau nici un interes gospodăresc³¹. Au fost atestate multe plecări din colectiv. Statistica pentru anul 1924 arăta în felul următor: în perioada noiembrie - martie din comună au plecat 41 de membri; aprilie – iunie – 6; iulie – septembrie – 12. În total, au fost înregistrate 59 de plecări.

În timpul controlului s-a atestat dezinteresul unor membri ai comunei pentru dezvoltarea economică, însoțit de lipsa disciplinei. 32La fel, predomina lipsa spiritului gospodăresc. Nici o anexă nu a fost reparată; inventarul agricol nu era reparat; cerealele erau depozitate în dezordine; tulpinile de floarea - soarelui nu erau legate în snopi și au putrezit; lucerna pentru producerea semințelor nu a fost treierată.³³

La final, comisia a enumerat câteva probleme stringente, care trebuiau remediate în cel mai scurt timp, și anume: productivitatea scăzută a muncii; lipsa de interes pentru viața și munca în interiorul comunei; fluctuația colectivului; lipsa spiritului gospodăresc; eliberarea inegală de avansuri financiare. A fost remarcat faptul că starea economică a comunei din ultimul an se înrăutăți-se considerabil.³⁴

²⁹ Ibidem, f. 31.

³⁰ În unele documente (inclusiv amprente sigilare) vom întâlni denumirea românească a localității – Nani. Ion Conțescu menționează încă două toponime - Ananie și Nanele. A se vedea în acest caz, I. Conțescu, *Localități moldovenești din Transnistria*, în: Cugetul, Chișinău, 1992, nr. 5-6, p.5.

³¹ AOSPRM, Fond 49, inv. 1, dosar 642, f. 28.

³² Ibidem, f. 29.

³³ Ibidem, f. 30.

³⁴ Ibidem, f. 31.

Comuna „Maiak”

În perioada 8 – 15 iunie 1930 a fost efectuat un control în comuna „Maiak” 35 (formată în 1921), din raionul Ocna – Roșie. În primă instanță s-a constatat că administrația comunei (consiliul și celula de partid) nu au întocmit un plan de desfacere a produselor. Schița finală a planului era inexactă. Nu se investea în capitalul indivizibil necesar extinderii comunei. Conducerea nu lupta cu tendințele de consum ale membrilor care au intrat în colectiv. Nu s-au luat măsurile necesare pentru a grăbi construcția anexelor (încăperi pentru întreținerea păsărilor, porcilor, hambare de păstrare a cerealelor etc.).³⁷

S-a constatat că celula de partid nu a mobilizat muncitorii în vederea intensificării întrecerii socialiste, luptei împotriva absentismului în masă, beției și sărbătorilor religioase cu participarea unui număr semnificativ de ortodocși și excluderii grosolăniilor din rândul muncitorilor sezonieri.³⁸

Unul dintre neajunsurile serioase depistate era lipsa contabilității reale și slaba evidență a intrărilor și ieșirilor. Extinderea gospodăriei odată cu înscrierea unor noi membri, creșterea suprafeței cultivate de pământ în urma „deschiaburirii”, inventarul agricol și animalele de producție nu erau luate la evidență. Conducerea comunei nu cunoștea ce inventar și ce animale au adus cu sine membrii nou-veniți. Rapoartele erau întocmite într-un mod total iresponsabil, cu rectificări și modificări. În consecință, membrii comunei erau extrem de furioși din cauza unei astfel de evidențe defectuoase. Răsunau voci care susțineau că „sovietul și-a luat sie cea mai bună mobilă, că cea mai mare parte din proprietate a fost vândută de cei de la vârfuri, comuniștii se folosesc de proprietatea celor răsculăciți și nouă celor săraci nu ne dau nimic”(!) A ieșit la iveală risipirea bunurilor de către membrii noi, deoarece nu exista dreptul de proprietate.

O altă problemă viza proasta gestionare a activității din partea conducătorilor de brigăzi. Nu erau clare funcțiile de care erau responsabili aceștia.³⁹ Lipsa angajamentului pentru muncă. S-a constatat că butașii de viță-de-vie au fost aruncați pe câmp și s-au uscat din cauza expunerii la soare. Vacile gestante rămăneau fără supraveghere. Nerecoltarea la timp a mieiului (350 puduri) a avut drept urmare putrezirea acestuia. Din cauza conducerii defectuoase a trebuit să se apeleze la angajarea mâinii de lucru străine (din exterior). Comuna încălca, în felul acesta, principiul socialist, care presupunea lichidarea fenomenului exploatării omului de către om. Astfel, în lunile aprilie – mai au fost angajați 90 de zilieri. O bună parte dintre aceștia nu au îndeplinit norma de lucru stabilită, prin urmare, au fost

³⁵ *Maiak*, din lb. rusă, *Far*. Pe marginea denumirii acestui colectiv putem face o analogie cu una din cele 7 minuni ale lumii - *Farul din Alexandria*, construcție care a avut rolul să ghideze pe timp de noapte vasele maritime în vedere preîntâmpinării unor catastrofe navale. Astfel, comuna „Maiak” a avut statut de colectiv model/ îndrumător pentru celelalte.

³⁶ AOSPRM, Fond 49, inv.1, dosar 1756, f. 80 verso.

³⁷ *Ibidem*, f. 82.

³⁸ *Ibidem*, f. 82 verso.

³⁹ *Ibidem*, f. 83.

remunerați mai puțin.⁴⁰ Exprimând o serie de nemulțumiri, lucrătorii sezonieri lăsau lucrul și, în unele cazuri, blamau comuna strigând: „În comună lucrul este ca și în gospodăria moșierilor!”

Ședințe periodice în comună nu se organizau, iar atunci când acestea aveau loc, se desfășurau fără participarea comunarilor.⁴¹ Nu se practică inventarierea diferitor sectoare de producere din interiorul colectivului. Se înregistrau foarte multe tentative ale membrilor de a părăsi comuna, deoarece nu mai puteau suporta tratamentul grosolan la care erau supuși.⁴² De exemplu, șeful ospătăriei s-a comportat grosolan cu câțiva comunari și i-a bătut pe unii dintre ei. Brigadirul Holov și îngrijitorul de cai Covbziuc insultau lucrătorii. Celula de partid nu a reacționat la aceste cazuri, nici chiar atunci când i-au fost aduse la cunoștință. În momentul în care un comunar a avut intenția să sesizeze despre excesele din colectiv, el a fost hulit de o parte din membri. Drept urmare, 58 de familii au părăsit comuna.

Se înregistrau tentative de escrocherie din partea conducerii la achiziționarea unor terenuri de la persoanele care doreau să devină comunari. De exemplu, săteanul Nikitenco avea o podgorie de 1750 de tufe de viță-de-vie, evaluată la prețul de 30 copeici pentru o tufă. După un timp, șeful gospodăriei i-a propus lui Nikitenco să-i achiziționeze via cu 5 copeici pentru o tufă și 25 de ruble pentru o livadă de cireși. Cu toate că via se afla în cel de-al 6-lea an de rod (cea mai productivă fază de rodire), șeful gospodăriei i-a propus, în ultimă instanță, lui Nikitenco să-i cumpere via la prețul total de 25 de ruble. Această târguială păguboasă l-a făcut pe sătean să depună cerere pentru a părăsi comuna.⁴³

Lipsa spațiilor locative libere genera aglomerație și neînțelegere în colectiv. Într-o cameră erau câte 2 – 3 familii a câte 8 – 10 persoane, care trăiau în înghesuială, suferind de lipsa băii, a spălătoriei și a condițiilor minime, din punct de vedere sanitar-igienic. Deși era nevoie de extinderea spațiului locativ, pentru a reduce din aglomerație, conducerea a decis reducerea numărului de membri, pentru a nu construi noi locuințe, ceea ce era în contradicție cu politica comunei de a atraže un număr cât mai mare de brațe de muncă.

S-a constatat că au avut loc conflicte din cauza consumului de alcool. Comunarilor li se permitea să producă vin și să utilizeze în felul acesta o anumită cantitate de struguri recoltați din podgoria colectivului, în vederea diminuării excesului de alcool. Nu au fost luate nici un fel de măsuri. Membrii comunei acuzau lucrătorii sezonieri că pierdeau timpul, nefăcând nimic, dar erau remunerați. În conducerea celulei de partid deseori aveau loc divergențe și certuri.⁴⁴

⁴⁰ Ibidem, f. 83.

⁴¹ Ibidem, f. 84.

⁴² Ibidem, f. 84 verso.

⁴³ Ibidem, f. 85.

⁴⁴ Ibidem, f. 86.

Concluzii

Analiza rapoartelor dresate de inspecțiile în cele 3 comune agricole prezentate în cuprinsul studiului confirmă că eșecul cooperării sectorului agrar a avut la bază factorul uman. Procesul de omogenizare etnică și socială în interiorul unei comunități restrânse a dus la apariția tensiunilor care au escaladat cu timpul. Aplicarea principiului „egalității” în procesul de administrare a colectivelor agricole a avut ca urmare stagnarea evoluției lor social-economice. Desemnarea persoanelor fidele regimului sovietic (dar fără nicio pregătire în domeniu) în calitate de conducători ai comunelor agricole a avut drept consecință subminarea autorității consiliului comunei în fața membrilor. Abaterile morale și de conduită frecvente ale comunarilor au alimentat reticența țăranilor pentru a adera la comune. Degradarea rapidă a primelor comunități agricole din RASSM va determina reorganizarea acestora în arteluri și colhozuri la începutul anilor '30.